

Fig. 1. Vester-Torup. Ydre, set fra Sydøst.

V. H. 1929

VESTER-TORUP KIRKE

VESTER-HAN HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Klim, ejedes endnu 1666 af Kongen¹. 30. August 1721 blev Kirketienden »med Reservation af Jus vocandi« tilskødet Amtsforvalter Lars Bork Hauch i Aalborg², og Kirken har siden været i Privateje.

Sognet strækker sig i en smal Stribe fra Vesterhavet til Limfjorden, og Kirkebyen ligger omtrent midtvejs mellem begge Kyster, Kirken nogenlunde midt i Langbyen. Kirkegaarden hegnes af anselige Kampestensdiger. Ved Porte og Dørlaager staar lave, nymodens Murpiller.

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid, Taarn fra sengotisk Tid og nymodens Vaabenhus. Orienteringen har sydlig Misvisning.

Den romanske *Granitkvaderkirke* har Skraakantsokkel o. 35 cm høj, fladt smiget og kraftigt fremtrædende; Syldstenene er især synlige under Østpartiet. Koret har ikke bevaret sit Østvindue, men derimod et helt tilmuret Nordvindue (Højde 145 cm, Bredde 66, over Soklen 187), i hvis Overligger der findes et mandelformet Stenhuggerfelt. I Skibet, hvis Murhøjde er 4,27 m over Soklen, findes et lignende Nordvindue (H. o. 140 cm, Br. 64, over Soklen 222, indre H. 139, Br. 114 cm). Begge Overligger har øvre Hjørnefalse, men under ingen af Vinduerne er der Monolit-Saalbænk. I Taarnets Nordmur er indsat en tredje Vinduesoverligger (Buebredde 63 cm), hvis Buetop krones af et lille, 17 cm højt indridset Stregkors. Norddøren er endnu i Brug, men Stenkarmene er helt

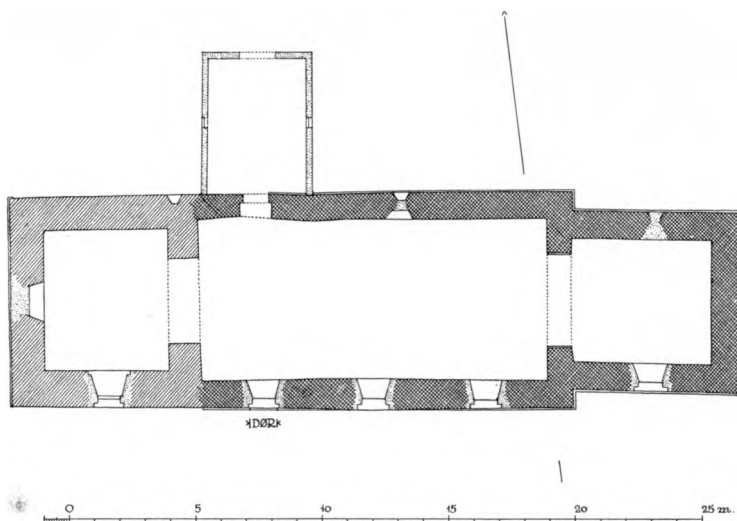

Fig. 2. Vester-Torup. Plan 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1936.

dækket af Træværk; over Vaabenhusloftet ses den retvinklede Overligger. Den 106 cm brede Syddør, der var i Behold 1870 (Uldall), er nedbrudt undtagen de nederste Karmkvadre; Sokkelkvadrene fortsætter sig som Tærskel under den oprindelige Døraabning, men er her retvinklede. Paa en Kvader i Skibets Nordmur tæt Øst for Vinduet findes en ophøjet rund Knop af Form og Størrelse som den tilsvarende i Klim (S. 141). Desuden forekommer nogle Stenhuggerfelter (sml. Korets Nordvindue): paa en Sokkelkvader under Korets Sydmur et Cirkelafsnit indrammet af en tværstreget Bort, paa en Kvader i Østmuren en større, o. 40 cm lang Trekant, hvis ene Side er buet, og paa en Kvader i Skibets Sydmur en Firkant.

I det *Indre* er bevaret den brede, ret fladt spændte Korbue med Skraakantsokkel og meget forskelligt profilerede Kragbaand (S. 95, Fig. 10—11), hvis Østender er glatte. Selve Buens Kvadre har fuld Længde undtagen Slutstenen.

Tilføjelser og Ændringer. Det med Skibet jævnbrede, ved Aar 1500 tilbyggede *Taarn* er fornedet af romanske Kvadre, Nordsiden dog helt af gule Munkesten. Taarnbuen er spids, Taarnrummet har Ansats til en Hvelving og i Vestvæggen smigede Inderkarme af et nu lukket, spidsbuet Vindue, medens Sydvinduet er nymodens omdannet. Taarnet er ialfald nu ikke stort højere end Skibet; af de fladbuede, falsede Glamhuller har det nordre maaske før gjort Tjeneste som Indgangsdør til Mellemstokværket. I de øvre Vægge, særlig i Østmuren, er der brugt talrige *Kridtstensblokke*. De delvis ommurede Gavle, med fladbuede Glugger og Bomhuller, er glatte og kamløse. Tagværket er fornyet af Fyr.

Taarnet repareredes 1695 af Kield Tuordsen og 1699 af Tuor Kielsen, Murmestre af Morsø Nørreherred; 1695 nævnes, at seks Tindinger (Kamtakker)

fornyedes, og 1699, at Tindingerne dækkedes med Tagsten. Kammene repareredes paany 1717 (Rgsk.).

Vaabenhus foran Norddøren, af smaa Sten i Krydsskifte fra Tiden henved 1900. Det tidligere †*Vaabenhus*, af Bindingsværk, »ophuggedes af nyt« 1704 (Rgsk.). og stod endnu 1870 (Uldall).

Baade over Kor og Skib er der gamle Egetræs *Tagværker* med tappede Spærstivere og bladede Hanebaand; Korets Tømmer er nummereret med Trekantstik paa ridsede Streger, Skibets med Huljerns Stregnumre fra 1500'erne. Korets Taggavl, hvis øverste Top er af smaa Mursten, ses paa Indersiden at være nymodens ommuret med Kridtstensblokke. De øverste Dele af Triumfgavlen er ligeledes af smaa Mursten.

Bygningen staar med ukalkede Granitkvadre, Murstenspartierne er hvidkalkede. Vinduerne har ny-gotiske, rundbuede Støbejernsstel i fladbuede Murkarme. Tagene er blytækte undtagen det teglhængte Vaabenhus. I det Indre har Korets Loft Bræddeforskaling, Skibets Bjælker Bræddeklædning; hele Loftet er egetræsmalet.

INVENTAR

Alterbordets Murværk er fjernet, og den romanske Monolitplade, 129 x 91 x 23 cm, med Skraakantprofil, ligger nu foran Vaabenhusdøren; *Helgenraven*, 12,5 x 10 cm, er cementfyldt.

Alterbordspanel af Fyr, fra o. 1600. Forsiden er delt i tre rektangulære Fyldinger med omkringløbende Rammer, og hver Fylding har et rektangulært Midtfelt, omgivet af en Profilliste; Panelets Endestykker er hver delt i to Felter, af hvilke de nordre har bevaret Rester af Arkader med riflede Pilastre; Bordets Hjørner er kannelerede som Pilastre. Af den oprindelige Staffering paa Kridtgrund ses svage Rester af grønne Bundflader.

Alterdug fra 1643. Under Alterfløjlet hænger en meget medtaget Lærredsdug; broderet med rød, stærkt falmet Silketraad ses Planter, Frugter og Dyr: Løve, Bjørn med Spadserestok, piberygende Abe, Kat, Elefant, Enhjørning, Lam; den oprindelige Sammenhæng er stærkt forstyrret af Lapper. Endvidere ses Rester af to Adelsvaaben, hvoraf Mandsvaabenet er ukendeligt, mens Kvindevaabenet tilhører Slægterne Grubbe eller Ulfstand, og herunder Aars-tallet 1643. I Borterne er der Ranker med Frugter og Blomster. Stykket, hvis oprindelige Bredde er o. 140 cm, maa være syet til verdslig Brug.

Altertavle, landligt Arbejde i Renaissance fra Begyndelsen af 1600'erne, sikkert af »Tømmerby-Snedkeren« og beslægtet med den bedre bevarede Tavle i Heltborg (Refs Hrd.). Storstykket tredeles af fire slanke, joniske Søjler, bag hvilke der er Rammestykker med Diamantbosser. Storgesimsen mangler Frise,

V. H. 1929

Fig. 3. Vester-Torup. Alterkalk 1581 (S. 152).

en Korsfæstelsesgruppe; Maria og Johannes knæler i folderige Dragter ved Korsets Fod, i Baggrunden ses en Stad og øverst i Feltet staar med Fraktur: »See det er Guds Lam, som bær Verdens Synder«. I Sidefelterne de fire Evangelister, adskilt af et Skriftfelt med Nadverordene i Fraktur, i det nordre (Fig. 5) Matthæus og Markus, i det søndre Lukas og Johannes. Over Altertavlen var endnu 1870 en †Himmel med Billeder af Esajas, Jeremias, Ezekiel og Daniel (Uldall).

Altersølv. Kalk fra 1581 med Bæger fra 1902. Foden (Fig. 3), paa bred Fodplade, har seks runde Tunger, der smykkes med graveret Renaissanceornamentik, og paa den ene er anbragt et støbt Krucifiks; den lodrette Fodkant har en Bort med smaa Ruder mellem Streger. Skaftet er sekskantet, Knoppen, paa hvis Over- og Underside spidse og runde Tunger veksler, har seks spidsovale Bosser med støbte Englehoveder. Under Foden graveret P K og K K, hver paa sin Side af et Bomærke samt Aarstallet 1581 og nyere indskaaret XXXVIII; endvidere er svagt indridset: »Repare. 1888 hos V. Sund Thisted« samt »Ny Overdel paasat 1902 af P. Jensen København«. Det forrige Bæger var fra 1860 (M.-Petersen). Nyere *Disk* stemplet: »Brinch Thisted 12 L«.

Alterstager fra Begyndelsen af 1600'erne, 53 cm høje, med kraftig Fod- og Lyseskaal, slankt Skaft med nedre ægformet Led.

†*Messehagel* af rødt Fløjl med Guldkniplingskors, nævnt 1693.

†*Alterskranke*, gjort 1719 af samme Snedker som Pulpituret (Rgsk.).

Korbuekrucifiks (Fig. 4), senromansk, fra o. 1250. Den groft skaarne Figur, der er 186 cm høj, har Rester af Kronering, som nu dækkes af en rebflettet Tornekroner. De smalle, fremstaaende Øjne er aabne, Næsen lige. Skæggets Overkant markeres af en buet Linje fra Næseroden op mod Tindingerne,

men brydes over Søjlerne af Volutter og Kvindehoveder, som rager op over Gesimsen. Topstykkets Gesims og lodrette Led har Diamantbosses og Topvingerne kraftige Konturvolutter. Storvinger og Topgavl stammer fra 1905. I Midtfeltet er der ved samme Tid indsat et Maleri paa Lærred, 112 x 51 cm, Kristus og en kutteklædt Mand, og i Side- og Topfelterne nye Træplader med malede Skriftsprog. Stafferingen skyldes Maler Chr. Bang. Felternes oprindelige Træflager med Malerier opbevares endnu i Kirken, undtagen Topfeltets, der indeholdt en Fremstilling af Nadveren. Storfeltets har

Fig. 4. Vester-Torup. Korbuekrucifiks
(S. 152).

V. H. 1929

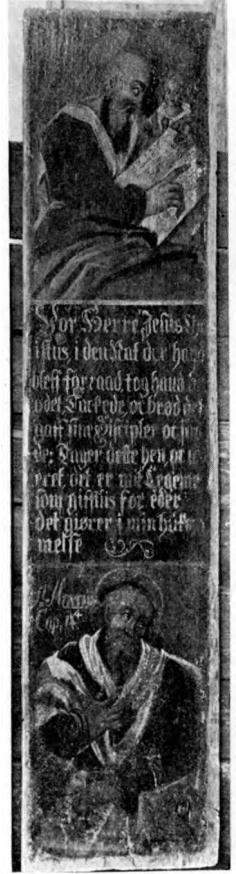

Fig. 5. Tidligere Side-
felt i Altertavlen
(S. 152).

E. M. 1938

Hageskægget er lodret riflet, og det lokkede Haar falder ned paa begge Sider af Halsen. Medens Hovedet er ganske frontalt, er Legemet svunget til højre Side og Armene usymmetriske. Ribbenene er ret kraftigt markerede, Hofterne smalle; Lændeklædet har foroven en Vulst med overslaet Midtsnip og naar til Knæene; de adskilte Fødder, uden Nagler, hviler paa det oprindelige, kegleformede Fodstykke. Det i sengotisk Tid fornyede Kors, profileret med indadvendt Hulkant og hvælvet Midtstykke, har Glorieskive i Korsskæringen; kun de vandrette Korsarme har bevaret deres firpasformede, glatte Endefelter. Malingen er fra nyere Tid: hvidt Legeme, blaåt Lændeklæde, egetræsaadret Kors.

Font (Fig. 6), romansk, af Granit. Kummen, 72,5 cm i Tvm., er under en flad Rundstav prydet med lange, smalle Blade, der palmetteagtigt skyder op i Mellemmrummene mellem fire glatte, halvrunde Skiver. Skafringen er hul-

profileret, Afløb midt i Bunden. Den firkantede Fod, der minder om Søjlebaser af Viborgtype, har højt optrukne Hjørnekopper, fra hvis Spids spinkle Rundstave fortsættes op paa Ringprofilen. Højde 84 cm.

Fad af nederlandsk Arbejde fra o. 1600, 40 cm i Tvm.; i Bunden en Dobbeltrosset, paa Randen Halvrossetter, hvorimellem hjerteformede Smaabukler; de store, drevne Ornamenter ledsages af mange smaa, indslaaede Cirkler.

Prædikestol (Fig. 7), i Høj-Renaissance, fra Begyndelsen af 1600'erne, af »Tømmerby-Snedkeren« (S. 175). Den har fra første Færd haft tresidet Midtkarnap mellem retvinklede Sidepartier, men baade i Fagenes Komposition og Enkeltheder er den en Efterligning af Tistedstolen. Paa Hjørnerne staar Søjlepar med enkle Æggstavkapitæler og Prydbælter, hvori der er lavtsiddende Diademhoveder, og i Rammestykkerne bag dem er skaaret Kassetteværk. I de seks Storfelter er der indenfor Arkaderne fordybede Felter med naivt skaarne Relieffer: Kristi Daab, Krucifiksgruppe, Kvinderne ved Graven, Opstandelsen, Himmelfarten og Dommedag. Kun Krucifiksgruppen rager op i Arkadens Buefelt; de andre Relieffer naar kun til Kapitælerne. Enkelte af Figurene er skaaret i særlige Træstykker; i Daabsscenen er sikkert forsvundet en Engel og i Gravscenen den ene af de tre Kvinder. I Fodstykkets Felter har der ogsaa været Snitværker, vistnok som dem i Tømmerby, men disse er bortskaaret og Bunden glattet. Hængepyrdelserne er ligeledes forsvundne. Prædikestolen repareredes 1719 af Jacob Lauridsøn, Drejeren Christen Christensen fik 2 Mark for otte Knapper (Rgsk.). I forrige Aarhundrede nedtoges de to Fag med Himmelfarten og Dommedag, men ved en Istandsættelse 1939 blev de genopsat og rekonstrueret, og samtidig er genfremstillet den oprindelige Staffering, hvis Farver er rødt, grønt, rødbrunt, lidt blaat samt rigeligt Guld, Sølv og Lasurer. Søjlerne er forsøvede med røde Baand. Paa Reliefferne fandtes Figurenes Staffering, men deres Baggrunde havde kun bevaret Rester af grøn Farve, som nu suppleredes med landskabelige Detailler efter Forbilleder fra Stolen i Øster-Vanned (Hillerslev Hrd.). At Stafferingen af de to beslægtede Stole er udført af samme Maler, fremgaar af de gule og røde Halvrossetter, hvormed han har fyldt Halvcirklerne under Buerne. Gesimsfrisens oprindelige Indskrift var forsvundet, og baade her og i Postamentfelterne gentoges derfor et Skriveskriftcitiat (nu forgyldt, tidligere gult) af 5. Mosebog Cap. 6 Vers 6—7, som ikke synes at være ældre end o. 1825 og næppe stammer fra den i Pulpiturets Indskrift nævnte Opmaling 1729, der kun har været delvis. Før Istandsættelsen stod Stolen graa- og hvidmalet med Bronzering³.

Stolestaderne er nye; det lave Vægpanel har Fyldinger med renaissance-profilerede Rammer, bedst bevaret langs Nordvæggen. 1696 opsatte Christen Sørensen Snedker seks Stole neden i Kirken, 1719 gjorde Jacob Lauridsøn seksten Stole i Taarnet (Rgsk.).

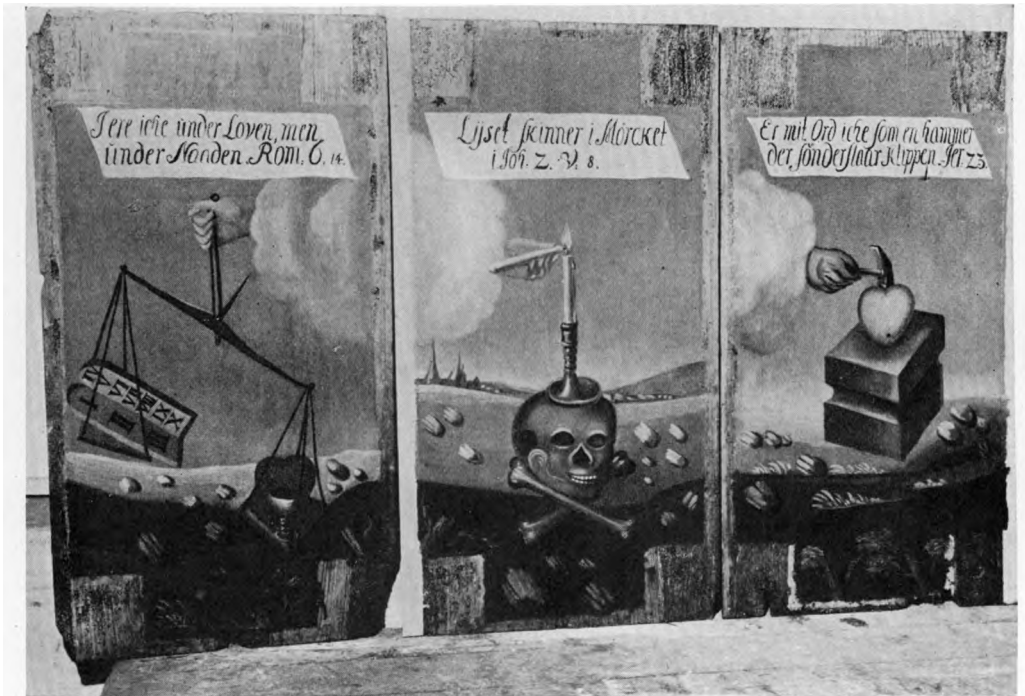
V. H. 1929

Fig. 6. Vester-Torup. Font
(S. 153).

Johs. Th. Madsen 1939

Fig. 7. Vester-Torup. Prædikestol
(S. 154).

Johs. Th. Madsen 1939

Fig. 8. Vester-Torup. Pietistiske Malerier 1729 fra Pulpitur
(S. 156).

†*Kiste* af Eg, »5 à 6 Alen lang, med Jernbeslag og Jernhaandtag« stod 1880 i Taarnrummet (M.-Petersen).

†*Dørfløj* til Norddøren, jernbeslaet, med Aarstallet 1585 var endnu i Brug 1870 (Uldall) og laa 1880 i Taarnrummet.

Pulpitur fra 1716, stafferet 1729. I Regnskabet for 1713 hedder det, at der »maa endelig gøres et Chor i Kirken, saasom Mandspersonerne af Mangel paa Stolestader maa behjælpe sig med Kvindestolene nederst i Kirken«; 1716 foreligger Kvittering fra Jacob Lauridsøn Snedker i Broust for Opsætning af »det nye Koer«. Dette Pulpitur, i Kirkens Vestende, nu med Orgel, har et Brystværn med elleve Felter med retvinklet indskaarne Hjørner. I det midterste Felt er malet Frederik 4.s Spejlmonogram i kronet Kartoucheskjold med Kongens Valgsprog: »Dominus mihi adiutor« (»Herren er min Hjælper«); i de 10 andre findes pietistiske Allegorier paa landskabelig Baggrund og foroven hvide Baand med tilsvarende Skriftsteder. 1) Lygte og Øje over opslaaet Bog, »I dit Lys see wi lyset. Psalm. 36, 10«. 2) To fra Skyer udgaaende sammenlagte Hænder under et Hjerte, bag hvilket krydsslagt Spade og Le og derover en Krone, »Wær tro indtil Enden, og Jeg vil give dig lifsens Crone, Apoc. 2, 10«. 3) En fra Skyer udgaaende Haand overstreger et paa en Pæl fastsømmet Papir med et Regnestykke, »Christus har tilgivet alle Synder og udslet vor handschrift, der var imod os, Coll. 2. Vers 13, 14«. 4) Et af et Sværd gennemboret flammende Hjerte, over hvilket en fra Skyer udgaaende Haand holder et snoet, hult Horn, »Hand har slaget os, hand skal forbinde os, Oseæ (o: Hosias) 6«. 5) (Fig. 8) En Vægt, holdt af en fra Skyer udgaaende Haand, med Lovens Tavler i den letteste, Hjerte og Kalk i den tungeste Skaal, »Vi vide, at Loven er aandelig, men jeg er kiødelig, Rom. 7, 14«. 6) Vægt med modsat stillede Skaale, »I ere iche under Loven, men under Naaden, Rom. 6, 14«. 7) (Fig. 8) Et fra Himlen tændt Lys i en Stage, som staar paa et Kranie, »Lyset skinner i Mørket, 1. Joh. 2, 8«. 8) (Fig. 8) En Haand fra Himlen slaar med en Hammer paa et Hjerte, der ligger paa en Ambolt, »Er mit Ord iche som en Hammer, der sønderslaar Klippen, Jer. 23«. 9) Et paa en Klippe staaende Hjerte, hvorfra opvokser tre Kornaks, »Disse ere de, som høre Ordet og bevare det og bære frugt deraf i taalmaadighed, Luc. 8, 15«. 10) Et Hjerte og et Kranie paa et Bord ved Siden af en Lysestage, »Kom de sidste Ting ihu, Syrach 7«. Disse Malerier blev rensset og konserveret 1939, og samtidig fremdroges Rammeværkets graa Farve, der var dækket af Egetræsmaaling. Gesims- og Fodprofil er hvidt marmoreret paa brun Bund, og Friserne har Indskrifter med sort Skriveskrift, paa Gesimsfrisen Psalme 15 Vers 1—2, paa Fodfrisen: »Anno 1729 hafuer ærlig og welagte Iens Pedersen Toft her i Thorup med sin elskelige Hustrue Charlotte Amalie Bast, til Guds Ære, Kierckens Ziir og Prydelse, ladet paa egen Bekostning Altertaflen, dette Choer med meere

renovere og staffere, Kircken tillige udvendig samme Tijd reparere«. Under den graa Maaling sporedes en brun Bejdse, hvorpaa var malet en tilsvarende Tekst, dog med enkelte Afvigelser: Mellem Hustruens For- og Efternavne læstes: »Fridrichsdatter«, i Stedet for Choer m. m.: »dette Pulpitur, Chruifixet« m. m. og efter reparere: »og vedstaaende Tafle af og opsætte«³.

†*Pulpitur* fandtes 1870 »paa Langhusets Nordside til megen Mispyrd« (Uldall).

Præsterækketavle i Profilramme fra 1700'erne, fortsat paa ny Tavle.

Kirkeskib fra Slutningen af 1700'erne, Fregat, armeret med een Række Kanoner.

Klokke 1661. Versaler i to Baand mellem ophøjede Ringe: »Gloria in excelsis Deo. Soren Micelsen oc Laust Iustsen Kirc Verg. Baltzer Melchior me fecit ano 1661« (»Ære være Gud i det Høje . . . Baltzer Melchior gjorde mig Aar 1661«). Tvm. 89 cm.

†*Klokke* afleveredes ved Klokkeskatten 1601.

Klokkestol af Eg, gammel, men omsat; paa en løstliggende Bjælke indskaaret Aarstallet 1799.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1667, 1686—1719. (LA.Viborg). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen og C. Engelhardt 1880, C. A. Jensen 1929. Revideret og forøget af C. A. Jensen og E. Moltke 1938.

F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker I. 1870. S. 243 (NM).

¹ Fortegnelse 1666 over Danmarks Kirker og deres Ejere (RA). ² Matriklen 1664 med Tilføjelser (RA). ³ Restaureringsberetning 1940 af Maler Johs. Th. Madsen, Aalborg.

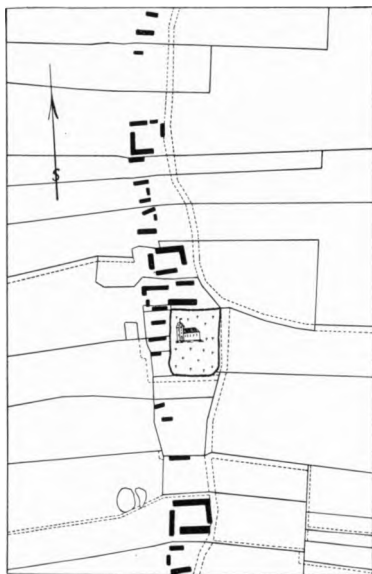

Fig. 9. Vester-Torup (1812).